

Aanbevelingen vanuit het draagvlaktraject rond de stroomgebiedsbeheerplannen

*“Alleen met sterke partners kan Vlaanderen
de wateropgaven versneld realiseren”*

INHOUD

Inleidende elementen	3
Vaststellingen over de Vlaamse situatie aangaande de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water	6
Engagement van de maatschappelijke actoren	9
Aanbevelingen	12
A. Van nu tot eind 2027	14
B. Doelstellingen	15
C. Middelen	19
D. Implementatie	22
E. Governance	26

Inleidende elementen

De **uitdagingen rond water in Vlaanderen zijn maatschappelijk en bestuurlijk belangrijk**. Goede waterkwaliteit, voldoende water garanderen voor een veelvoud aan gebruiks- en nutsfuncties, bescherming tegen overstromingen, water als basis van veerkrachtige ecosystemen, ... Elementen die allemaal reeds veelvuldig aan bod zijn gekomen in Vlaamse en Europese beleidsdocumenten, alsook in de communicatie en strategie van economische en maatschappelijke actoren.

Na decennia van beleid en investeringen, zowel door overheden als private actoren, is er een significante verbetering van de waterkwaliteit in Vlaanderen. **Ondanks deze verbetering voldoet onze waterkwaliteit niet aan de Europese of de eigen Vlaamse normen**. Er is een behoorlijk grote kloof tussen waar we vandaag staan en het uiteindelijk objectief, namelijk een 'goede toestand' van onze waterlichamen.

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is een belangrijk kader voor het Vlaamse waterbeleid. De huidige implementatieperiode – met de Stroomgebiedsbeheerplannen 3 (SGBP3) – loopt af eind 2027. De voorbereidingen voor SGBP4 en het bijhorend maatregelenprogramma (MAPRO) zijn volop aan de gang op technisch niveau. Gegeven het maatschappelijk belang heeft de Vlaamse Regering in een mededeling (VR 2025 1306 MED.0227/1) kennisgenomen van de beslissing om een High Level Klankbordgroep samen te stellen om het draagvlak voor het waterbeleid en de concrete totstandkoming van het maatregelenprogramma te versterken.

Het opzet van deze High Level Klankbordgroep is om vertrouwen op te bouwen en het draagvlak voor de voorgestelde Vlaamse aanpak van doelfasering en totstandkoming van het maatregelenprogramma te versterken, evenals het creëren van engagement voor een vooropgesteld ambitieniveau van de stroomgebiedbeheerplannen, de verdeling van de inspanningen en de uitvoering op het terrein.

Tijdens zeven bijeenkomsten van drie uur werd gediscussieerd over deze thema's op basis van kennisinbreng en van de ervaring, inzichten en standpunten van de verschillende actoren. De deelnemers vertegenwoordigden daarbij geen organisatiestandpunten in strikte zin en waren aanwezig vanuit hun belangrijke maatschappelijke functie. Er werd gewerkt met Chatham House rules.

De deelnemers aan dit proces spelen allen een cruciale rol in het realiseren van de doelstellingen van het waterbeleid en zijn reeds lang betrokken bij processen van planning, uitvoering, kennisonderbouwing en beleidsadviesverlening. **Het besef dat een gezamenlijk engagement voor een effectiever waterbeleid en een versterkte samenwerking noodzakelijke voorwaarden zijn om de wateruitdagingen aan te gaan, is sterk aanwezig bij de deelnemers.**

SGBP4 is daarbij geen 'business as usual'. Het tot nu toe gebruikte argument van 'uitstel voor het behalen van de doelstellingen' zoals tot nu kon aangewend worden, is niet langer geldig. **De KRW vereist vanaf nu sterkere onderbouwing, grotere doelmatigheid en betere implementatie.** Dit stelt Vlaanderen (en vele lidstaten) voor nieuwe uitdagingen rond planning, financiering, rechtszekerheid, uitvoering, enz. in het domein water.

Maar **de nieuwe fase creëert ook nieuwe opportuniteiten** voor een meer systeemgerichte werking, koppelkansen en efficiëntiewinsten, betere benutting van het Vlaamse kennispotentieel rond water, innovatie en uiteindelijk betere waterkwaliteit en een sterker en veerkrachtiger watersysteem met heel wat maatschappelijke baten.

Dit document bevat drie delen:

- » Een **aantal vaststellingen** over de Vlaamse situatie aangaande de uitvoering van de KRW in een bredere context van wateruitdagingen.
- » **Engagementen**, door de deelnemers geformuleerd, die het draagvlak voor de toekomstige uitvoering van SGBPn en het bredere waterbeleid versterken.
- » Een aantal **conclusies** uit de discussies waar de actoren zich gezamenlijk achter scharen **en een aantal concrete actiepunten** die ze naar voor schuiven.

De tekst is een weergave van die elementen waarover een consensus bestaat tussen de actoren. De sterker geformuleerde of niet-consensuele standpunten van iedere actor zijn bekend en terug te vinden in de communicatie en strategische documenten van de verschillende organisaties. Het oordeel was dat deze herhalen in deze tekst weinig bijdraagt. Het is belangrijker om te weten welke **gedeelde elementen van analyse** de actoren naar voor schuiven **en waartoe ze zich gezamenlijk willen voor inzetten** en onder welke randvoorwaarden.

Het spreekt voor zich dat de huidige geopolitieke en geo-economische context dit soort gesprekken niet vergemakkelijken. Bezorgdheid over financiële ruimte, economische competitiviteit en onzekerheid zijn deel van de realiteit. Net als de bezorgdheid dat omwille van deze context belangrijke maatschappelijke thema's als gezonde leefomgeving en de uitdagingen van klimaatverandering minder aan de orde zijn. De verschillende posities van actoren zijn hierdoor beïnvloed, net als het politieke discours waarin we de gesprekken gevoerd hebben.

Desondanks is de High Level Klanbordgroep erin geslaagd het debat te focussen op hoe maatschappelijke actoren samen kunnen bijdragen aan het meer doelgericht en efficiënter aanpakken van de wateruitdagingen waar we los van de context voor staan. Belangrijke elementen als resilience, veiligheid, soevereiniteit en sociale verdelingsaspecten krijgen in de huidige context een evenwaardige plaats in het debat. **Dit document is een reflectie van waar we 'common ground' vonden.**

Dat is geen zogenaamd 'zwaktebod', maar een realistische weergave van het gevoerde debat. De aanbevelingen uit dit proces geven voldoende signaal en richting aan de Vlaamse overheid (vanaf nu omvat deze term de Vlaamse Regering en haar administraties) rond concrete actiepunten. Ze maken ook duidelijk waar de actoren zelf kunnen bijdragen en verantwoordelijkheid nemen voor een gedragen en effectiever waterbeleid. **Het einddocument is geen 'contract' in de zin van een bindend document dat personen of organisaties verplichtingen oplegt, maar een gedragen verslag met een engagementsverklaring.**

De uitdagingen in het domein water zijn maatschappelijke uitdagingen. Om deze aan te pakken is betrokkenheid en concreet engagement van alle maatschappelijke actoren een noodzakelijke voorwaarde. Of om het met de uitspraak van één van de deelnemers te stellen: **"Alleen met sterke partners kan Vlaanderen de wateropgaven versneld realiseren."**

Prof. dr. Hans Bruyninckx

*Instituut voor Milieu en Duurzame Ontwikkeling
Universiteit Antwerpen*

**Vaststellingen over
de Vlaamse situatie
aangaande de
uitvoering van de
Kaderrichtlijn Water**

- » Vanaf SGBP4 (2028) geldt een strengere Europese context met o.a. meer bindende verplichtingen en motivatievereisten. Ook het risico op kosten bij het niet naleven van de KRW worden groter (e.g. rechtsonzekerheid, infringement procedures en boetes).
- » 26 jaar na de invoering van de KRW is er in Vlaanderen slechts 1 oppervlaktewaterlichaam in 'goede toestand' (volgens het 'one out, all out' principe) en is de implementatiekloof met de doelstellingen van de KRW groot.
- » Wel is er op heel wat elementen vooruitgang geboekt. Dit heeft geleid tot een verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit in Vlaanderen. Deze vooruitgang is echter partieel en mist continuïteit.
- » Alhoewel veelvuldig verwezen wordt naar een systeembenadering als basis voor beleid en daarvoor de 'puzzelstukken' aanwezig zijn in Vlaanderen, kan dit element nog veel meer centraal gesteld worden.
- » Een aantal knelpuntparameters hebben te maken met hardnekkige problemen met een historisch karakter (bijvoorbeeld zware metalen in rivierbodems) of met de specifieke context van Vlaanderen.
- » Een aantal knelpuntparameters hangen samen met gebrek aan vooruitgang in aanpalende beleidsdomeinen, zoals ook staat beschreven in de evaluatierapporten van de Europese Commissie, de basisdocumenten van het Vlaamse waterbeleid en de wetenschappelijke analyses over de uitdagingen rond waterkwaliteit en -kwantiteit.
- » Ook nieuwe uitdagingen (bijvoorbeeld emerging pollutants) vergen een specifieke aanpak.
- » Klimaatverandering stelt Vlaanderen voor bijkomende uitdagingen en risico's in de toekomst. Deze moeten centraal staan in toekomstig beleid en zijn van belang voor burgers en economische sectoren. Waterbeleid en klimaatadaptatie zijn inherent verbonden. Weerbaar Waterland en de Blue Deal zijn goede uitgangspunten om beleid en actie op te enten.
- » Een langetermijn planning, inclusief de afstemming met andere beleidsdomeinen is noodzakelijk.
- » Op het vlak van governance kan er nog significante winst geboekt worden. De versnippering van kennis, doelstellingen, aansturing, budgetten over een veelheid van instellingen en actoren moet bekeken worden in functie van efficiëntie en effectiviteit.
- » Veel van de aanbevelingen beschreven in dit document zijn reeds eerder en uitgebreid onderbouwd aan bod gekomen in adviezen van de MiNaRaad, de SERV, de SALV, de SARO en de CIW. Ook de Europese Commissie en de OESO hebben in hun rapportering over de uitvoering van de KRW en de analyse van het bredere waterbeleid veel van de elementen aangehaald.

Dit zijn op zich belangrijke vaststellingen. Zowel politiek engagement als de sterke betrokkenheid van maatschappelijke actoren zullen nodig zijn om de aanbevelingen deze keer effectiever uit te voeren.

DEELNEMERS MAATSCHAPPELIJK DEBAT

VOKA - Frank Beckx

Unizo - Bart Buysse

Boerenbond - Lode Ceysens

ABS - Hendrik Vandamme

Natuurpunt - Noah Janssens

BBL - Benjamin Clarysse

SERV - Peter Van Humbeeck

Minaraad - Jan Verheeke

SARO - Filiep Loosveldt

VVSG - Jurgen Callaerts

VVP - Tom Dehaene

VPPW - Ben Demeyere

Aquafin - Jan Goossens

Aquaflanders - Carl Heyrman

Wetenschappelijk expert - Patrick Willems

Wetenschappelijk expert - Patrick Meire

Wetenschappelijk expert - Marijke Huysmans

Wetenschappelijk expert - Piet Seuntjens

CIW - Bernard De Potter

CIW - Marc Van Verre

Voorzitter van het maatschappelijk debat - Hans Bruyninckx

Engagement van de maatschappelijke actoren

“Alleen met sterke partners kan Vlaanderen de wateropgaven versneld realiseren.”

Waterbeleid heeft de voorbije 50 jaar, naast vooruitgang op een aantal vlakken, geleid tot intense tegenstellingen, onvolledig uitgevoerd beleid, institutionele versnippering en frustraties bij alle actoren.

We erkennen dit, doen aan kritische zelfreflectie over de eigen rol daarin en zijn bereid om verder dan het strikte eigenbelang te kijken naar water als maatschappelijke uitdaging.

We doen dit op basis van volgende uitgangspunten:

- » we stellen elkaars basisdoelstellingen en bestaan niet in vraag;
- » we engageren ons om een concrete bijdrage te leveren aan de continue verbetering van de waterkwaliteit en de implementatie van het Vlaamse waterbeleid;
- » we vertrouwen op kennis als factor die objectiveert en eventueel tegenstellingen (deels) kan uitklaren;
- » we beschouwen juridische zekerheid als een fundamenteel uitgangspunt;
- » we erkennen dat waterbeleid gevoerd wordt binnen een economische en budgettaire context. Die noopt tot keuzes en verplicht tot efficiëntie;
- » we onderschrijven dat uitvoeren van beslist beleid essentieel is;
- » we engageren ons om een concrete bijdrage te leveren aan de SGBPn en de concrete uitvoering op het terrein door samenwerking en het zoeken naar synergie in de planning en uitvoering van concrete maatregelen.

Dit vertaalt zich in volgende concrete engagementen:

- 1.** De deelnemers engageren zich om tussen nu en eind 2027 de uitvoering van het MAPRO van SGBP3 mee te bevorderen.
- 2.** De deelnemers engageren zich om binnen een aanpak van doelfasering, op basis van sterke onderbouwing, te streven naar een realistisch ambitieus pad om de KRW te implementeren. Dat wil zeggen dat de ambitiebepaling zoals in de KRW beschreven, namelijk het nastreven van de best haalbare toestand, het doel van het SGBP4 en volgende SGBP'n is.
- 3.** De deelnemers erkennen dat een betere kennis van economische en maatschappelijke kosten en baten van waterbeleid essentieel is om, binnen de financiële ruimte die voorzien is, prioriteiten te kunnen stellen, billijkheid te garanderen en een beter geïnformeerd debat hierover te kunnen voeren, ook al leidt dit niet noodzakelijk tot gelijklopende standpunten. Zij engageren zich om aan deze kennisopbouw bij te dragen.

- 4.** De deelnemers engageren zich om de doelstellingen in de SGBPn mee te realiseren door de leden binnen hun eigen sector of organisatie te motiveren en te sensibiliseren om zo het draagvlak te versterken en hen te ondersteunen bij de uitvoering van de inspanningen die van hen verwacht worden.
- 5.** De deelnemers engageren zich om de essentiële kennis, die bij de maatschappelijke en economische actoren aanwezig is om de noodzakelijke maatregelen uit te voeren, transparant in te brengen waar mogelijk.
- 6.** De deelnemers zijn bereid om concreet mee te werken aan het realiseren van efficiëntiewinsten en het opstellen en uitvoeren van concrete maatregelen dienaangaande in hun sector of domein.
- 7.** De deelnemers engageren zich om mee te werken aan een door de Vlaamse overheid ontwikkeld mechanisme voor meer geïntegreerde en continue opvolging van de financiële stromen in het Vlaamse waterbeleid
- 8.** De deelnemers engageren zich om – binnen de grenzen van hun mandaat en mogelijkheden – om een inschatting van financierings- en investeringsbehoeften te maken en ter beschikking te stellen om hun bijdrage aan de implementatie van de waterdoelen te onderbouwen.
- 9.** De maatschappelijke actoren werken actief mee aan de sterkere koppeling van het waterbeleid en aanpalende beleidsdomeinen op verschillende niveaus. Zij engageren zich om beslist beleid uit te voeren of constructief bij te dragen aan de evaluatie en een eventuele bijsturing ervan.
- 10.** De deelnemers engageren zich om via sensibiliseren, informeren en stimuleren het draagvlak bij hun ‘leden’ of ‘achterban’ te versterken in functie van een doelgerichte werking van gebiedscoalities en het opstellen en uitvoeren van (lokale) maatregelenprogramma’s om de ambities van de SGBP’n te realiseren. De koepels en organisaties (o.a. milieu en natuurverenigingen, landbouwverenigingen, bedrijfsorganisaties, Aquaflanders, Polders en Wateringen en ook de VVSG en de VVP) werken richtinggevend ten aanzien van hun leden, zodat deze zich ook lokaal engageren om constructief en doelgericht bij te dragen aan de implementatie van concrete maatregelen.
- 11.** De deelnemers werken mee aan een opvolgtraject om de engagementen periodiek op te volgen in functie van beleid en de eigen bijdragen van sectoren en actoren.

Aanbevelingen

De voortdurende verbetering van waterkwaliteit (oppervlakte en grond) en het beheer van waterkwantiteitsuitdagingen is een doelstelling van alle actoren.

Hiertoe hebben de betrokken actoren een aantal basiselementen voor de toekomst van het Vlaamse waterbeleid en de uitvoering van de KRW geformuleerd. Deze elementen vormen de basis voor de verdere aanbevelingen die geformuleerd zijn.

- » Het beleid moet meer gebaseerd zijn op een watersysteembenadering waarbij de verschillende watersysteemfuncties en de maatschappelijke nut- en gebruiksfuncties van water op lange termijn centraal staan.
- » Maatregelen moeten afgetoetst worden aan een kosten-batenanalyse die zowel maatschappelijke kosten en baten als sectorale economische kosten en baten in rekening brengt.
- » Een billijke verdeling van inspanningen is een voorwaarde voor maatschappelijk aanvaard beleid.
- » Alle actoren verwachten dat het beleid een stabiele koers volgt en de voorgestelde maatregelen juridisch robuust zijn. Afwezigheid hiervan ondermijnt zowel (investerings-)vertrouwen bij economische actoren als vertrouwen bij maatschappelijke actoren die een breder maatschappelijk belang vertegenwoordigen.
- » De middelen dienen zo efficiënt mogelijk inzet te worden.
- » Het beleid moet gericht zijn op maximale samenwerking tussen partners in het waterbeleid, met specifieke aandacht voor de implementatierealiteit op 'het terrein'.
- » De uitvoering (en eventuele bijsturing na evaluatie) van reeds beslist beleid is essentieel voor de geloofwaardigheid en de doelmatigheid.
- » Het Vlaamse innovatiepotentieel op het vlak van water moet maximaal verder gestimuleerd worden.
- » Het beleid kan verder bouwen op 'sterke bouwstenen': Weerbaar Waterland, Blue Deal, het kennispotentieel in Vlaanderen, de terreinervaring van actoren, ...

A. VAN NU TOT EIND 2027

Aanbeveling 0: Het maatregelenprogramma van SGBP3 uitvoeren

Het MAPRO van het SGBP 3 loopt tot eind 2027. Volgens de laatst beschikbare gegevens (WUP2025) is slecht ongeveer de helft van de maatregelen voor de periode 2022-2027 geïmplementeerd of in uitvoering. Het is ten eerste aan te bevelen dat de focus tot eind 2027 komt te liggen op het prioritair uitvoeren van acties met de grootste directe impact op het watersysteem. Een analyse en evaluatie op korte termijn moet duidelijk maken waar en hoe de verantwoordelijke actoren maximaal inspanning kunnen leveren om eerder afgesproken maatregelen effectief uit te voeren en waar eventueel moet bijgestuurd worden. Dit zou stroken met de Conceptnota van de Vlaamse Regering ter begeleiding van het SGBP 3 die spreekt van 'De grote STROOMversneling' en de ambitie om tegen eind 2027 een derde van de oppervlaktewaterlichamen in goede toestand te krijgen (zie SGBP3, niet-technische samenvatting).

Het uitvoeren van het SGBP 3 is namelijk essentieel om minstens twee redenen:

- » De Europese Commissie vereist uitdrukkelijk dat bij de rapportering van de toestand in 2027 aangetoond wordt dat alle mogelijke acties ondernomen zijn om de doelstellingen van de KRW te behalen. Het uitvoeren van het eigen maatregelenprogramma is daarvoor een noodzakelijk basiselement.
- » Het uitvoeren van afgesproken beleid is belangrijk voor de legitimiteit en het vertrouwen van de betrokken actoren in de rol van de overheid en in elkaar.

ACTIE: De Vlaamse overheid volgt het huidige MAPRO van SGBP 3 van zeer dichtbij op, evalueert waarom bepaalde maatregelen niet of onvoldoende zijn uitgevoerd en houdt de betrokken actoren aan gemaakte afspraken, met de nodige bijsturing waar nodig. Deze opvolging is een belangrijk element voor het startpunt van het SGBP 4.

B. DOELSTELLINGEN

Aanbeveling 1: Een geloofwaardig langetermijnperspectief hanteren

Het is niet realistisch om in de looptijd van de SGBP 4 de volledige implementatie van alle doelen van de KRW (en bij uitbreiding andere aspecten van het Vlaamse waterbeleid) te realiseren. Daarom bevelen we aan om een strategische langetermijnplanning op te maken, gediversifieerd naar parameters en locaties. Wijzigingen van de Europese en Vlaamse beleidscontext, socio-economische evoluties, eco-systeemdynamieken en kennisopbouw maken dat de langetermijnplanning elke planperiode dient te worden geëvalueerd en bijgesteld.

Dit mag evenwel niet leiden tot uitstelgedrag. Vanaf SGBP 4 moeten ambitieuze stappen gezet worden in de richting van de doelstellingen, conform de

principes en mechanismen van de KRW. Bovendien moeten voor een aantal hardnekkige problemen (zoals vervuiling waterbodems, persistente stoffen, enz.) aanvaardbare en onderbouwde oplossingen geformuleerd worden.

Bij de methode van 'doelfasering' die Vlaanderen naar voor schuift, moeten duidelijke tussendoelen geformuleerd worden. De opvolging, evaluatie en bijsturing van het beleid gericht op het bereiken van deze tussendoelen, binnen een juridische sluitend kader, moet in de planning opgenomen worden.

ACTIE: De Vlaamse regering legt in het SGBP 4 de basis voor een lange termijnplanning. Het SGBP 4 verwijst expliciet naar deze langetermijnplanning in functie van doelfasering, duidelijke tussendoelen en een koppeling met langetermijnfinanciering.

Aanbeveling 2: Beter onderbouwde doelstellingen introduceren als basis voor doelfasering

De KRW stelt duidelijke doelstellingen ivm 'goede toestand' en 'geen achteruitgang', die kaderen binnen een systeemaanpak (die ook in de Vlaamse beleidsdocumenten naar voren is geschoven wordt). Gezien we in de volgende planperiode deze doelstellingen niet voor alle parameters en voor alle waterlichamen kunnen bereiken, kiest Vlaanderen voor een aanpak van 'doelfasering'. Deze dient empirisch sterk beargumenteerd te zijn en te voldoen aan het objectief om zo maximaal mogelijk te voldoen aan de waterkwaliteitsdoelstellingen van de KRW. Hierbij is aandacht nodig voor zowel oppervlakte- als grondwater en de interactie tussen beiden.

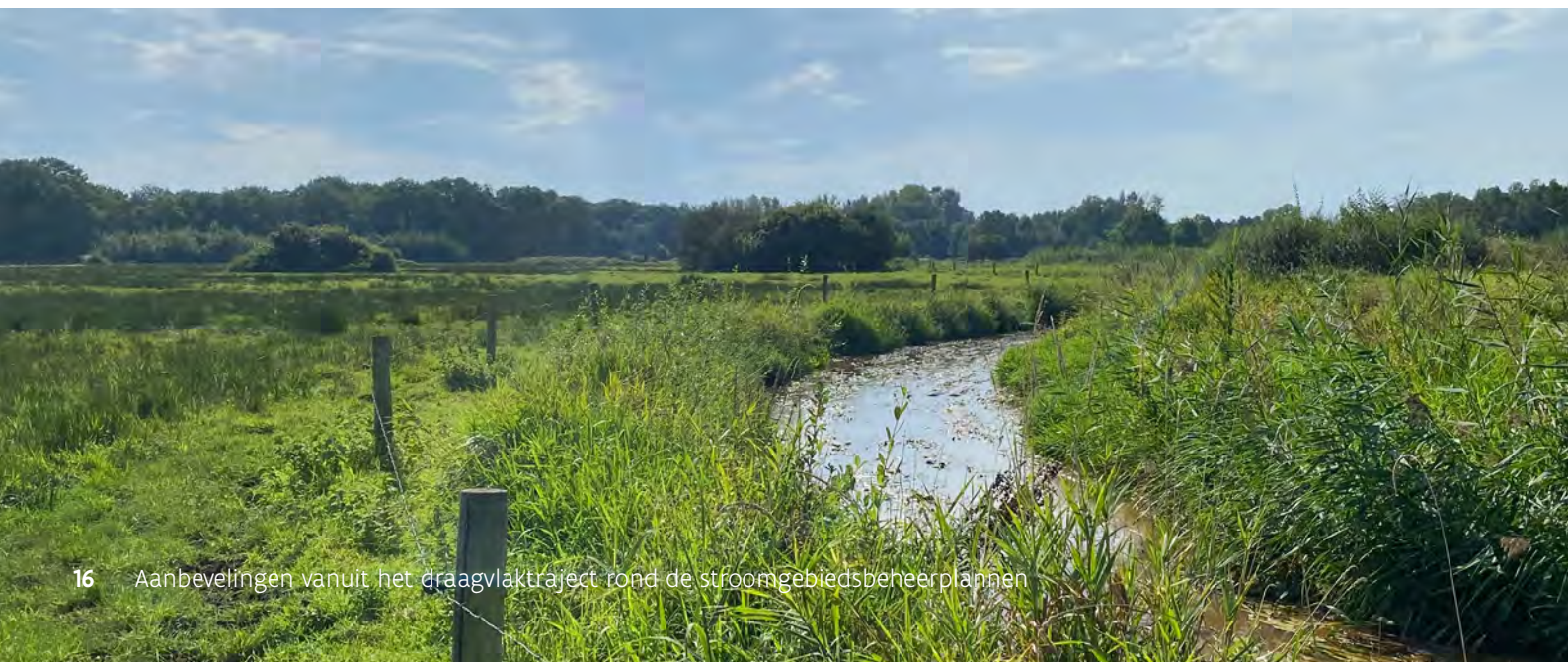
De formulering van duidelijke doelstellingen op Vlaams niveau (hoeveel waterlichamen van welke kwaliteit op het eind van SGBP 4; welke geografische prioriteiten; welke aanpak van historisch passief; ...) is essentieel om van daaruit meer gedecentraliseerde maatregelen en acties (opgenomen in het MAPRO) op te maken en aansturing op Vlaams en lokaal niveau te versterken. Deze doelstellingen op Vlaams niveau zijn belangrijk voor de maatschappelijke actoren i.f.v. een versterkt draagvlak.

Een cruciaal element is de juridische robuustheid van de voorgestelde doelfasering in SGBP 4. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling om in juridische onzekerheid terecht te komen.

Een watersysteembenadering – gebaseerd op een DPSIR¹-aanpak – en een gerichte bundeling en versterking van kennis (inclusief impactmonitoring, beleidsevaluatorische kennis, kosten-batenanalyse) zijn hiervoor noodzakelijke voorwaarden. Een grondige onderbouwing (door watersysteemkennis, modelering, data, informatie, analyse, evaluatie, rapportering) zorgt voor transparantie en objectivering, voor een sterkere koppeling tussen doelen en middelen en vormt de basis voor planning in de tijd. Deze gedeelde kennis is cruciaal voor de concrete formulering van maatregelen en een inschatting van de financieringsbehoeften.

Ook een aanpak voor zorgwekkende stoffen en het historisch passief moet uitgewerkt worden, gebaseerd op het vooropgesteld tijdspad van de KRW, grondige analyse en solide argumentatie. De KRW en Vlaamse regelgeving (Bodemsaneringsdecreet) voorzien hierbij een rol voor de overheid en voor verschillende actoren, die samen (gedeeltelijk) verantwoordelijkheid dragen voor dit historisch passief. Wegwerken van historische vervuiling moet worden geprioriteerd op basis van de meerwaarde ervan. Koppelkansen met andere ingrepen moeten worden benut. Het vermijden van bijkomende verontreiniging met (nieuwe) persistente of zorgwekkende stoffen moet maximaal vermeden worden.

1 Driver Pressure State Impact Response

Conform het Europees beleid is een brongerichte aanpak te verkiezen. Een downstreamaanpak blijft noodzakelijk in de context van waterzuivering.

Daar waar nieuwe inzichten en beleid rond circulair watergebruik ontstaan, moet gezocht worden naar effectieve en juridisch sluitende oplossingen om deze te implementeren zonder afbreuk te doen aan de principes van de KRW.

Een grondige analyse van de technische en economische haalbaarheid van voorgestelde doelstellingen en maatregelen die kaderen binnen de doelfasering is essentieel. Een kosten-batenanalyse moet aan de basis liggen van een kostenefficiënt actieprogramma (zie verder voor deze elementen).

Op dit moment ontbreken de gegevens en de capaciteit om betere kosten/baten analyses te ge-

bruiken bij de bepaling van de doelstellingen en de besteding van de middelen. Dit geldt zowel op sectorniveau als op maatschappelijk niveau. Om discussies over 'haalbaar en betaalbaar' objectiever te kunnen voeren, de maatschappelijke dimensie mee te nemen, verdelingsaspecten te overwegen, vermeden kosten in kaart te brengen en efficiëntieafwegingen te kunnen maken tussen verschillen beleidsopties, is betere en meer gestandaardiseerde kennis noodzakelijk. Op basis van de benadering van VITO dient verder gebouwd aan een meer transparante en robuuste kosten-batenanalyse-methode. Daarvoor is een bijdrage van de maatschappelijke actoren essentieel. Zonder de nodige sectorale informatie blijft deze informatie onvolledig. Een duidelijk afsprakenkader over de voorwaarden om deze kennis in te brengen is aangewezen.

ACTIE: *Voor de doelfasering baseert de Vlaamse Regering zich op een grondige analyse van de huidige toestand op basis van een systeembenadering, een analyse van het gevoerde beleid en een gefundeerde inschatting (o.a. door modellering, kosten-batenanalyse, efficiëntieanalyse) van welke doelstellingen op welke termijn kunnen behaald worden met welk soort interventies. Daartoe werken de verschillende overheidsinstanties en de kennisinstellingen gecoördineerd samen. De Vlaamse regering neemt daartoe initiatief om aan een dergelijke kennissamenwerking een sterk mandaat en een duidelijke opdracht te geven en voorziet hiervoor ook de nodige middelen.*

Ook de essentiële kennis die bij de maatschappelijke (economische en andere) actoren aanwezig is, wordt zoveel en waar mogelijk transparant ingebracht. De Vlaamse adviesraden worden betrokken om het maatschappelijk overleg in dit proces een plaats te geven.

Deze analyse vormt de basis voor de macro-doelstellingen op Vlaams niveau van het SGBP 4 en volgende planperiodes en het Vlaamse antwoord aan de Europese Commissie mbt de uitvoering van de KRW.

Aanbeveling 3: Klimaatuitdagingen voor het domein ‘water’ ernstig nemen

De deelnemers onderschrijven de ernst van de maatschappelijke uitdagingen die uitgaan van klimaatverandering voor het domein ‘water’. Omgaan met watertekorten en periodes van droogte, als ook met te veel aan water en mogelijke overstromingen, zijn belangrijk voor Vlaanderen en horen centrale onderdelen te zijn van het klimaatadaptatiebeleid (zie de belangrijke aanbevelingen van Weerbaar Waterland en de Europese Water resilience strategy).

Een risicobenadering (zie o.a. Weerbaar Waterland, Blue Deal, European Climate Risk Assessment) is

een essentieel onderdeel van klimaatadaptatie en de beleidsplanning voor water. De koppeling met de Blue Deal, de omschreven spondoelen voor Vlaanderen, het Strategisch Plan Drinkwaterbevoorrading, het Strategisch Plan waterbevoorrading Landbouw en Industrie en andere elementen van het adaptatiebeleid met betrekking tot water moeten worden gekoppeld aan de uitvoering van de KRW, zowel in strategische planning als in de concrete acties op het lokale niveau in het kader van lokale coalities.

ACTIE: *In uitvoering van het SGBP moet gezocht worden naar koppelkansen. Een maximale afstemming tussen het SGBP 4, de Blue Deal (inclusief de aanbevelingen van Weerbaar Waterland) in functie van klimaatadaptatiebeleid is noodzakelijk. Waar mogelijk dient een doorwerking in sectorale beleidsplannen gepland en geïmplementeerd te worden. Op die manier kan de risicobeperking i.k.v. klimaatadaptatie een onderdeel vormen van de langetermijnaanpak van de SGBP'n.*

C. MIDDELEN

Aanbeveling 4: Inzetten op een langetermijn financiële strategie

Om de beleidsplanning en -implementatie een realistische financiële onderbouwing te geven, is een langetermijn financieringsstrategie noodzakelijk. Het voorzien van de nodige financiële middelen om de voorgestelde doelstellingen te behalen, is belangrijk. Dit geeft meer zekerheid aan zowel publieke als private investeerders. Deze strategie dient concreet beleidsmatig verankerd te worden (bijvoorbeeld in een Vlaams Waterfonds).

Meer aandacht voor de rol van lokale besturen en actoren op het terrein is hierbij noodzakelijk. Hun budgettaire cycli en investeringsplanning zijn cruciaal voor de implementatie.

De financiële middelen die in Vlaanderen beschikbaar zijn voor water dienen ook bekeken te worden in functie van bevoegdheidsverdelingen en het streven naar effectiviteit en efficiëntie. Deze vaststelling is niet nieuw en is reeds eerder door de adviesraden als cruciaal naar voor geschoven.

Ook bij private actoren is een inschatting van financierings- en investeringsbehoeften voor hun bijdrage aan de implementatie van de waterdoelen van belang.

Inspiratie kan eventueel gevonden worden bij andere EU-lidstaten (bijvoorbeeld Nederland dat een financieringsstrategie tot 2050 heeft, inclusief investeringsplanning).

ACTIE: *De Vlaamse overheid maakt werk van een langetermijn financieringsstrategie voor het waterbeleid. De basisprincipes van de KRW, principes van billijkheid en de disproportionaliteitsanalyse zijn hierbij richtinggevend. De Vlaamse adviesraden kunnen hierbij optreden als maatschappelijk klankbord. Daartoe wordt op korte termijn een werkgroep van specialisten in deze materie gevormd (uit de overheid, kennisinstellingen en private actoren) met een duidelijk omschreven opdracht.*

Aanbeveling 5: Realiseer efficiëntiewinsten in het waterbeleid

De deelnemers bevestigen vanuit hun ervaring dat er significante efficiëntiewinsten mogelijk zijn in de organisatie, uitvoering en financiering van het Vlaamse waterbeleid. Dit geldt voor alle actoren (publieke en private), fasen (o.a. planning, financiering, uitvoering, evaluatie, bijsturing) en niveaus (Vlaams, (boven)lokaal) in het beleid. Ook een 'andere aanpak' (bijvoorbeeld in institutionele organisatie van de 'watersector') of andere keuzes in instrumenten of prioriteiten kunnen efficiëntiewinsten opleveren.

Gegeven de beperkte middelen en zeer significante (langetermijn-)uitdagingen en te verwachten uitgaven is het primordiaal dat deze efficiëntiewinsten maximaal gerealiseerd worden. Grotere efficiëntie wordt immers gezien als een noodzakelijk element om de discussie over een eventuele verhoging van de middelen voor het waterbeleid vlot te trekken.

Daarbij kan vertrokken worden van de reeds bestaande analyses rond (deel-)aspecten van het Vlaamse waterbeleid.

ACTIE: De Vlaamse Regering stelt op korte termijn een 'team' van experts aan dat samen met de actoren in het waterbeleid mogelijke efficiëntiewinsten in kaart brengt en concrete voorstellen doet om deze te realiseren en de realisatie er van op te volgen. De principes worden verankerd in SGBP 4 en de voorgestelde maatregelen worden maximaal geïntegreerd in de uitvoering van SGBP 4 (bijvoorbeeld bij tussentijdse evaluatie) en volgende planperiodes.

Aanbeveling 6:

Hanteer een meer integrale en continue aanpak voor financiële governance in het waterdomein

De huidige financiële governance van het Vlaamse waterbeleid kan versterkt worden op het vlak van integratie en continuïteit, zodat een strategische sturing vanuit middelen mogelijk wordt. De individuele actoren zijn weliswaar verantwoordelijk voor hun eigen budget en beheren dit, maar er is groeipotentieel wat betreft het management vanuit een totaaloverzicht van financiële stromen en doelgerichte sturing vanuit middelen.

Sterkere financiële governance in combinatie met strategische langetermijnplanning versterkt de koppeling van de financiering met concrete doelstellingen, efficiëntie-analyses, inzicht in kosten en baten van gevoerd beleid alsook van de eventuele bijsturing ervan. Ook in functie van transparantie van beleidskeuzes en van rechtvaardige verdeling van lusten en lasten en bijhorende compensaties, is financiële governance belangrijk.

ACTIE: De Vlaamse overheid ontwikkelt een mechanisme voor meer geïntegreerde financiering van het Vlaamse waterbeleid en continue opvolging van de financiële stromen. Dit vereist transparantie en medewerking van alle publieke en waar mogelijk ook private actoren in de watersector. Het vereist ook een duidelijk mandaat gericht op sturingscapaciteit. Dit mechanisme wordt uitgewerkt zodat het tijdens de uitvoering van SGBP4 operationeel wordt.

Aanbeveling 7: Zoek additionele en alternatieve financieringsmogelijkheden

Naast een grondige analyse en implementatie van efficiëntiewinsten zijn, volgens de huidige financiële inzichten, flankerende additionele middelen nodig om de KRW te implementeren. De huidige financiering is onvoldoende voor het onderhoud van bestaande infrastructuur, de noodzakelijke uitbreiding van publieke infrastructuur (bijvoorbeeld rioleringen en waterzuivering, aanleg van overstromingsgebieden, Nature Based Solutions (bijvoorbeeld hermeanderingsprojecten), ...) en de investeringen bij private actoren.

Alternatieve en additionele financieringsbronnen, volgens de principes van de KRW (m.n. 'de vervuiler betaalt', 'de gebruiker betaalt' en 'de kostenterugwinning') moeten onderzocht en waar mogelijk en

wenselijk ingezet worden. Nieuwe methodes zoals vergoedingen voor ecosysteemdiensten kunnen hierbij innoverend werken en koppelkansen benutten, bijvoorbeeld op het snijvlak van landbouw, milieu, natuur en water.

Deze discussie is gekoppeld aan overwegingen over de reeds bestaande fiscale en parafiscale druk, de billijke verdeling van kosten en de impact op sectoren en actoren. Belangrijke afwegingen zijn eveneens de maatschappelijke baten van de inzet van additionele middelen en het vermijden van de 'cost of inaction'.

ACTIE: Om concrete invulling te geven aan de langetermijn financiële strategie maakt de Vlaamse overheid samen met de maatschappelijke actoren een diepgaande analyse van de mogelijkheden tot meer structurele en alternatieve bronnen van financiering van het Vlaamse waterbeleid. Deze analyse wordt waar mogelijk en wenselijk binnen de implementatie van SGBP 4 (en volgende SGBP'n) omgezet in concrete financieringsplannen.

D. IMPLEMENTATIE

Aanbeveling 8: Integreer waterbeleid in aanpalende beleidsdomeinen

Een systemisch werkend waterbeleid is niet mogelijk zonder een sterke integratie – o.a. in de afstemming van doelstellingen en middelen – met aanpalende beleidsdomeinen. In eerste instantie gaat dit over de beleidsvelden ruimtelijke ordening en woonbeleid, landbouwbeleid, erosiebeleid, vergunningenbeleid, natuur- en landschapsbeleid, mobiliteit en openbare werken, innovatiebeleid, productbeleid en industriebeleid. De verwijzing naar deze beleidsdomeinen komt veelvuldig aan bod in de basisdocumenten van het Vlaamse waterbeleid (en breder, het milieubeleid). Ook op het Europese niveau wordt o.a. in de Water Resilience Strategy erkend dat ‘water’ een strategische hulpbron (in de betekenis van essentieel ‘natuurlijk kapitaal’) en zodoende een horizontaal thema vormt.

Wat deze integratie en beleidscoherentie moet inhouden, is voldoende onderzocht en beschreven in concrete elementen om beleidsmatig om te zetten in effectieve acties. Dit is eveneens een wekerend thema in de analyses van de Europese Commissie van het Vlaamse beleid ter implementatie van de KRW. In de ‘slimme koppeling’ met deze beleidsdomeinen liggen kansen om het waterbeleid (en de aanpalende beleidsdomeinen) ambitieus te voeren,

met een breder draagvlak, kosteneffectiever en met grotere maatschappelijke baten. Dit houdt ook in dat een overwogen antwoord moet komen op de vraag ‘wanneer water sturend is voor andere beleidsdomeinen (en wanneer niet).’ De analyse, kennis en aanbevelingen hierover bestaan en dienen beter uitgevoerd te worden (zie o.a. studies steunpunt bestuurlijke vernieuwing en https://wbb.be/wp-content/uploads/2024/01/VTOM_20231221_pvh-wvd-fdr-lj_werking_Vlaamse_Regering.pdf).

Elementair is dat reeds beslist beleid, gericht op beleidsintegratie en -coherentie (e.g. aanscherping van vergunningen; Lokaal Pact; MAP7; ...), ook effectief uitgevoerd wordt. Nieuwe ‘lagen van beleid’ bovenop zwak uitgevoerd beleid dragen niet bij aan een efficiënte beleidscultuur of legitimiteit.

De betrokkenheid van de verschillende maatschappelijke actoren die een sleutelrol spelen in aanpalend beleid, ook op het lokale niveau (o.a. in gebiedscoalities), is daarbij noodzakelijk. Tegenstellingen tussen beleidsdomeinen en administratieve obstakels moeten geanalyseerd, afgewogen en maximaal weggewerkt worden.

ACTIE: De Vlaamse overheid voert haar eigen engagement uit en zet in op een sterkere strategische integratie (doelstellingen, planning, instrumenten, middelen) tussen waterbeleid en aanpalende beleidsdomeinen. Dit kan bijvoorbeeld door bij nieuwe beleidsplannen te toetsen of de waterdoelstellingen afdoende geïntegreerd zijn opgenomen. Daarbij wordt maximaal gestreefd naar samenwerking en win-win situaties, efficiëntiewinsten en draagvlak.

Deze integratie is één van de centrale elementen in de formulering van het SGBP 4 en is een element van de strategische sturing op macro-doelstellingen. Opvolging, evaluatie en eventuele bijsturing zijn een onderdeel van dit beleid. De CIW kan hierin een rol spelen, maar dit veronderstelt ook het mandaat en dus een politieke ambitie om vanuit een ‘whole of government’ benadering te werken.

Aanbeveling 9: Aandacht besteden aan implementatie op lokaalniveau

De uitvoering van het waterbeleid heeft een sterke lokale dimensie. De samenwerking met gemeenten, provincies en andere lokale operatoren (o.a. Polders en wateringen, rioolbeheerders, bekkenstructuren, de Vlaamse Waterweg, enz.) en de optimale inzet van hun capaciteit zijn belangrijk voor het bereiken van de doelstellingen. Meer duidelijkheid over de verwachtingen t.a.v. het lokale niveau, de taakverdeling tussen actoren die op het terrein actief zijn en betere stroomlijning van o.a. plannings- en financiële cycli zal toelaten de kerntaak – het waterbeheer – beter ter harte te nemen.

Het is essentieel dat de specifieke bestuurlijke, financiële en maatschappelijke realiteit van lokale besturen wordt meegenomen in de beleidsvorming en de planning van maatregelen. Het Vlaamse niveau moet maximaal faciliteren op het vlak van financiering, planning, procedurele stappen en wegwerken obstakels.

Een samenwerking met de koepelorganisaties van lokale actoren (o.a. milieu en natuurverenigingen, landbouwverenigingen, VOKA, UNIZO, Aquaflanders, en ook de VVSG en de VVP) is een aangewezen manier om deze dimensie planmatig mee te nemen. Zij kunnen dan richtinggevend – via sensibilisering en informatie – draagvlak opbouwen en versterken bij hun leden.

Een beleid gericht op het verminderen van de institutionele versnippering, een betere bundeling van lokale personeelscapaciteit, het valoriseren van lokale kennis en expertise en het bundelen van financiële middelen voor meer slagkracht zijn belangrijke elementen (zie 'Omgevingsbeleid met focus op waterbeheer').

ACTIE: De Vlaamse overheid werkt samen met de lokale actoren een duidelijke strategie uit voor de rol van lokale actoren in het Vlaamse waterbeleid. Daarbij wordt gekeken naar capaciteiten, het werken met afgestemde en gedragen tussendoelen, eventuele moeilijkheden bij de concrete uitvoering van beleid, mogelijke optimalisatie en efficiëntiewinst in de huidige werkwijze. Deze strategie betreft uitdrukkelijk de maatschappelijke actoren en hun achterban in functie van draagvlakversterking en betere implementatie.

Aanbeveling 10: Sterker inzetten op doelgerichte gebiedscoalities

De uitvoering van het SGBP 4 door middel van concrete maatregelen vereist lokale afstemming en samenwerking. Lokale gebieds- en Blue Deal coalities zijn daarvoor essentieel. Een meer doelgerichte vertaling van Vlaamse doelstellingen in de werkprogramma's van lokale coalities is belangrijk om een koppeling tussen geplande interventies, verwachte resultaten en middelen te realiseren.

De koppeling tussen Vlaamse doelen en lokale doelen en middelenallocatie in concrete elementen van het MAPRO kan worden versterkt. Dit zorgt voor een doelgerichte koppeling tussen bottom-up initiatieven en doelstellingen op Vlaams niveau. Dit gebeurt in de context van het huidige SGBP 3 nog

onvoldoende. Bottom-up initiatieven werden weliswaar gecapteerd, maar werden niet echt gekoppeld aan Vlaamse doelstellingen en worden onvoldoende expliciet aangesproken vanuit een verantwoordelijkheid om daaraan bij te dragen.

Een effectieve opvolging van maatregelenprogramma's is noodzakelijk, net zoals een goede ondersteuning van lokale coalities in functie van sterke implementatie.

Daar waar Blue Deal coalities en gebiedscoalities voor de uitvoering van het SGBP niet gelijklopen moet overleg en afstemming bijdragen aan een effectieve en efficiënte inzet van middelen.

ACTIE: *De actieplannen van de Blue Deal en gebiedscoalities worden opgesteld in functie van een grotere doel-middelen koppeling en in functie van concrete implementatie. Ze worden hierbij beter aangestuurd en ondersteund, in functie van duidelijk geformuleerde doelstellingen op Vlaams niveau. De koepels en organisaties werken informierend en richtinggevend om draagvlak op te bouwen bij hun leden.*

Aanbeveling 11: Innovatie inzetten als motor voor een meer effectief waterbeleid en waterbeleid als motor voor innovatie.

Vlaanderen is een sterke innovatieregio, ook op het vlak van water. Onze kennisinstellingen, agent-schappen en bedrijven ontwikkelen niet alleen de kennis, maar ook de potentiële (technologische) oplossingen om het waterbeleid een sterkere doelgerichte uitvoering te geven. Door meer strategische sturing van innovatiemiddelen gericht op de wateruitdagingen kan Vlaanderen het eigen beleid doelmatiger en efficiënter maken.

Bovendien is deze sector – kennisinstellingen, bedrijven in de dienstensector, technologiebedrijven, enz. – toekomstgericht en biedt hij potentiële exportmogelijkheden (zie bijvoorbeeld naar de internationale positie van de Nederlandse watersector en een aantal sterke Vlaamse spelers). Daarvoor is

aandacht nodig voor koppeling tussen onderzoek en ontwikkeling en de stap naar de markt. Dat vereist samenwerking doorheen de ganse innovatiecyclus.

Meer aandacht voor benaderingen als Nature Based Solutions, brongerichte maatregelen, ontwikkeling van bio-substituten, enz. kan bijdragen aan meer effectieve en efficiënte oplossingen.

Naast 'technologische innovatie' zijn ook beleidsinnovatie en 'sociale innovatie' (veranderingen in praktijken, competenties en samenwerkingsrelaties, en verspreiding hiervan) in bijvoorbeeld gebiedscoalities een belangrijk element voor een meer doelmatig en efficiënt beleid.

ACTIE: De Vlaamse overheid richt de middelen voor innovatie meer strategisch op de uitdagingen in het domein water. Daartoe wordt een concreet actieplan opgesteld en uitgevoerd. Dit gebeurt in samenwerking met de betrokken maatschappelijke actoren (het CIW-platform Onderzoek, Ontwikkeling en Innovatie, sectorfederaties, VITO, onderzoeksinstituten, Flanders Investment and Trade, innovatie-initiatieven in het middenveld, ...)

E. GOVERNANCE

Aanbeveling 12: Komen tot een sterke strategische sturing

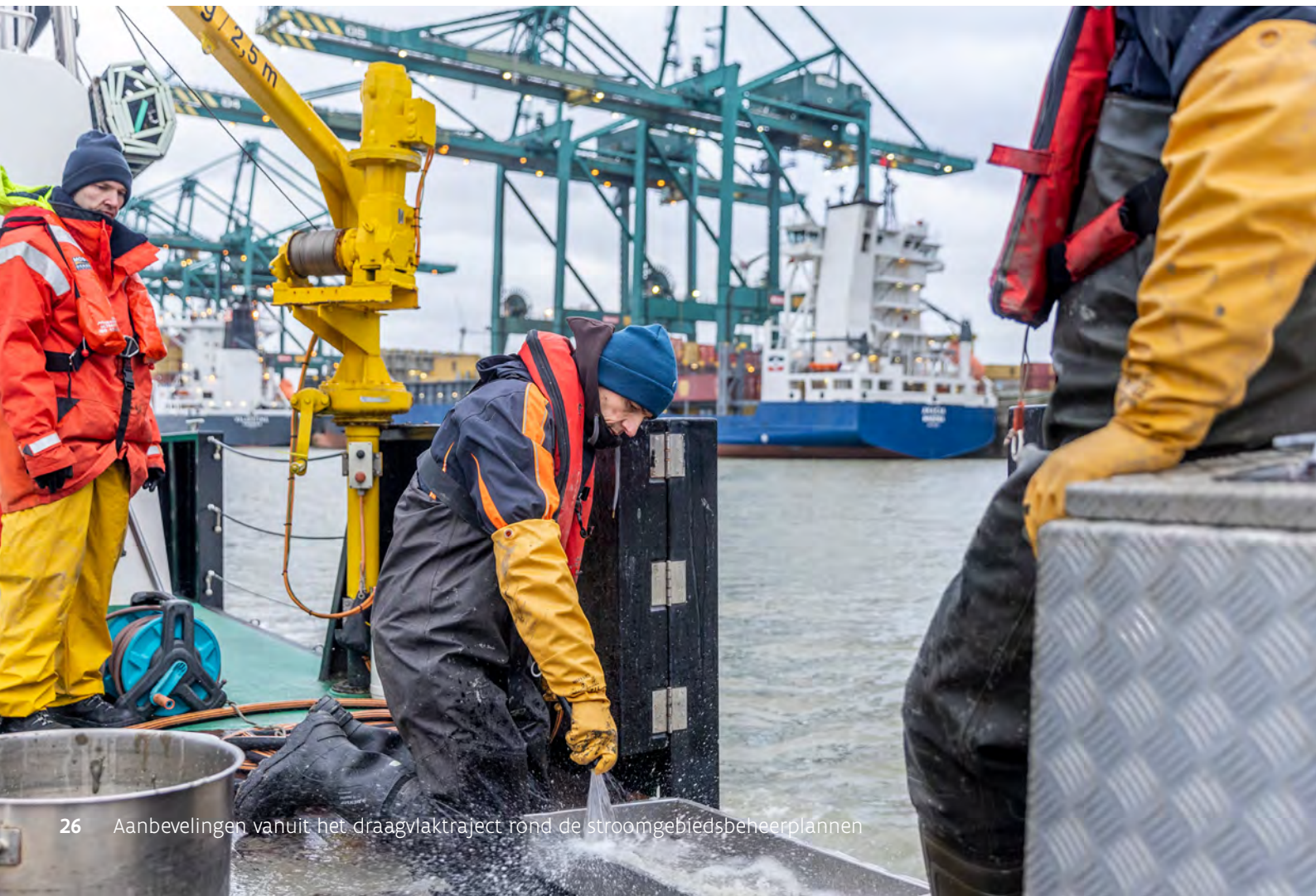
Het Vlaamse waterbeleid kan aanzienlijk worden versterkt door de krachten van de diverse spelers te bundelen, hun acties te harmoniseren en de aansturing ervan te centraliseren.

Een sterkere aansturing vanuit een duidelijk mandaat en heldere doelstellingen op Vlaams niveau, evenals een beter samenwerking tussen verschillende betrokken instellingen en actoren biedt de mogelijkheid om meer doelgericht en een efficiënter beleid te voeren. Het CIW moet hiertoe meer afstemmingsvermogen en sturende kracht kunnen

ontwikkelen om de verschillende actoren te engageren voor een gezamenlijk gedragen systemische aanpak.

De mogelijkheid voor de aanstelling van een neutrale Vlaamse Watercommissaris die een 'gezicht' geeft aan deze coördinatie en een duidelijk mandaat heeft rond governance kan het Vlaamse waterbeleid een sterker profiel geven en de verbinding maken tussen overheden, maatschappelijke actoren en de kenniswereld.

ACTIE: De Vlaamse overheid geeft op korte termijn de opdracht om een mechanisme te ontwikkelen voor een sterkere strategische aansturing van het Vlaamse waterbeleid (inclusief de koppeling met aanpalende beleidsdomeinen en budgettaire sturingsmechanismen).

Aanbeveling 13: Beleidsevaluatie in functie van eventuele bijsturing

In het Vlaamse waterbeleid (en de aanpalende beleidsdomeinen) moet meer aandacht gaan naar een cultuur van ex-ante, ex-post en ad interim evaluatie, die de basis kan vormen voor effectievere maatregelen, lerende praktijken en gerichte bijsturingen.

De basis voor een dergelijk evaluatie is een robuust systeem van monitoring, metingen samenbrengen, dataverwerking en -analyse. Er wordt door een aantal actoren (VMM, Aquafin, Polders en Wateringen, bedrijven, ...) heel wat gemeten maar deze informatie wordt te weinig gebruikt om functionele evaluaties (zoals impactmetingen) van het beleid te maken. Het mandaat en de middelen om dit te doen is onduidelijk en onvoldoende ingebed in de beleidsvoering.

De inbedding van beleidsevaluatie in de hele beleidscyclus (inclusief uitgaventoetsing) zou het

beleid beter moeten onderbouwen, transparante kennis opleveren over wat beter of minder goed werkt in functie van bijsturing en zodoende het systemisch karakter van het waterbeleid versterken. Binnen een sterker systeem van financiële governance (zie aanbeveling 7) kan een rollend meerjarenprogramma van 'spending reviews' op diverse waterdomeinen uitgewerkt en geïmplementeerd worden als deel van beleidsevaluatie.

Door bij investeringen in water en bij betrokken instellingen een vast deel van het budget te voorzien voor monitoring en evaluatie, kan deze praktijk ontwikkeld worden. Dit vereist geen grote investeringen, maar eerder een strategisch keuze.

Dit soort strategische inbedding van evaluatie kan ook leiden tot een jaarlijkse rapportering en bespreking in het Vlaams Parlement.

ACTIE: De Vlaamse overheid stelt een strategie op voor beleidsevaluatie (ex ante en ex post) en monitoring in functie van doelbepaling, effectieve en efficiënte inzet van regelgeving en middelen, van ad interim leren en bijsturen. Die strategie vormt een onderdeel van de principes van SGBP 4 en wordt tijdens de implementatieperiode in de praktijk gezet. De nodige middelen worden hiervoor voorzien.

Aanbeveling 14: Beter samenwerken met de buurlanden en met andere regio's in België

Het Vlaamse waterbeleid vereist structurele samenwerking met het Brusselse en Waalse Gewest en ook met Frankrijk en Nederland, die bij de Schelde en Maas betrokken zijn. Dit kan ondermeer gebeuren in een Benelux context.

Deze samenwerking kan worden geoptimaliseerd, zodat kansen ontstaan, problemen aangepakt worden en oplossingen gefaciliteerd. Daar waar deze samenwerking reeds vlot loopt, moet maximaal worden ingezet op de uitvoering van beleidsambities vervat in SGBP4.

ACTIE: De Vlaamse overheid versterkt binnen een Belgische context de samenwerking met de andere regio's in functie van strategische doelstellingen voor SGBP 4 en volgende SGBPn en bestudeert hiertoe de noden, obstakels en mogelijkheden bij de andere partners. Op grond hiervan wordt de samenwerking in het kader van de Scheldec commissie en de Maascommissie versterkt waar dat nodig is voor een optimale beleidsimplementatie. De Vlaamse overheid neemt daartoe het gepaste initiatief.

colofon

Verantwoordelijke uitgever: Coördinatiecommissie Intergraal Waterbeleid, Bernard De Potter

Depotnummer: D/2026/6871/011

Fotografie: Vlaamse Milieumaatschappij (© Bart Heirwegh, © Sparkling Zebra, © Medialife)